

Олексій Геращенко

ЕКОНОМІКА ХХІ:

- країни
- підприємства
- людини

Друге видання: перероблене і доповнене

Харків
«Фоліо»
2016

ЧОМУ ТОБІ ВАРТО ПРОЧИТАТИ ЦЮ КНИГУ

Цю книгу написано для людей, що живуть в економічному світі. Взагалі-то всі ми в ньому живемо. Купуємо, продаємо, отримуємо доходи, платимо податки, на наші емоції впливають курс валют і ставка по кредитах, які, в свою чергу, залежать від наших емоцій; ми залишаємо собі заощадження на майбутнє, порівнюємо свій рівень доходу з іншими тощо. Це і є економічний світ.

Цю книгу написано так, щоб її зміг прочитати абихто. Прочитати, зрозуміти і щось змінити у своєму житті. Напевно, кожна книга трохи змінює нас. Ця покликана зробити наше перебування в економічному світі комфортнішим і приємнішим, сприяти економічній успішності.

Спочатку ми розберемось, як працює весь економічний механізм і що робить цілі громади й країни економічно успішними. Ми зрозуміємо, навіщо економіці банки, що таке гроші, як виникає інфляція, навіщо потрібні податки, чому розподіл доходів часто здається нам таким несправедливим і чи можна це виправити. Дізнаємося, як відбувалась еволюція економічної думки, чому трапляються кризи і про що досі сперечаються економісти.

Потім ми перейдемо до питання роботи підприємства в економічній системі. Розберемося в секретах підприємницького успіху, в тому, що таке прибуток, і як бізнесу вдається досягти фінансової успішності. Зрозуміємо, якими характеристиками можна описати підприємство, що таке його фінансова звітність, які рішення доводиться приймати менеджерам і як домоглися успіху ті підприємства, котрі наразі мають найвищу вартість у світі. Ми розберемося в тому, як оцінити бізнес-ідею і розробити бізнес-план, розглянемо бізнес як вираз людських ідей і творчості. Зрозуміємо, як працювати з ідеєю, що в нас виникає, і як визначити, чи є вона перспективною для того, щоб втілити її в бізнес.

Останню частину буде присвячено персональній ефективності. У кожного з нас є резерв можливостей для поліпшення свого фінансового становища. Існують як загальні принципи управління персональними фінансами, так і ті, що підходять саме тобі. Про активні і пасивні доходи, про те, якого розміру колись стане пенсія і чи варто на неї покладатися, про збереження заощаджень, про вибір між стабільною зарплатнею і нестабільним доходом підприємця, а також про те, які професії, скоріш за все, опиняться під загрозою зникнення, а які натомість матимуть попит.

Стати економічно ефективним самостійно, досягти результату для підприємства й жити в економічно квітучій країні — хіба не гідна задача? Кожен з нас створює світ, в якому ми всі живемо. Економіка не схожа на фізику чи хімію, ті можуть обійтися без людей, адже процеси всередині сонячного ядра не залежать від нашого ставлення до них, а економіка створена людьми; вона — їхня похідна, така ж незвідана, як і сама людина.

Як стати економічно успішним і жити в світі, де інші люди також досягають успіху? Насамперед — прочитати цю книгу; можливо, ти знайдеш тут відповіді на деякі запитання. Але пам'ятай: поставити найголовніші питання і дати найголовніші відповіді можеш тільки ти.

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

— Послухайте, друже мій, чого хочуть усі ці люди?

— Грошей, звичайно ж — грошей.

— Тож дайте їм грошей! Ви ж можете все!

— Так, я міг би, але що це змінить?

— Вони отримають те, чого хочуть!

— Чого ж вони хочуть?

— Та ви ж самі щойно сказали. Грошей! Їм потрібні гроші!

— О ні, вони помиляються. Якщо я дам їм грошей, вони збагнуть, що це нічого не вирішило.

— Чому ж?

— Замість того щоб працювати старанніше, вони побіжуть купувати всілякі непотрібні дурниці.

— Стривайте, але тоді торговці й виробники будуть раді, вони продадуть усе, що мають, і...

— І підвисять ціни. Коли ти бачиш чергу з грошима і брак продукції, то підвищуєш ціну, адже за твоїм продуктом полює забагато грошей.

— Але ці люди встигнуть купити те, про що мріяли!

— Можливо, перші з них. Перші завжди збирають вершки. Останнім або нічого не лишиться, або буде надто дорого й не вистачить навіть тих грошей, що ми їм дамо.

— Але хоч частина з них стане багатшими?

— Ненадовго, потім все стануть біднішими.

— Але хіба в нас є вибір? Вони ломляться у двері, вони їх виламують, вони розірвуть нас на шматки!

— Так, людина в розпачі робить безглузді вчинки, хоча вона і в інших станах робить їх із завидною регулярністю.

— Чого вони хочуть?

— Покарати нас. І знайти гроші. Вони борються з несправедливістю.

— Слухайте, тож поясніть їм, що гроші тут не допоможуть, чи не так?

— Так, гроші — це завжди наслідок, а не причина. Я багато можу розповісти про це — не знаю лише, чи встигну, бо двері вже тріщать. Не думаю, що зможу переконати їх. Люди, як правило, впевнені у своїй правоті. Хоч узагалі я багато знаю про гроші. Я економіст, а ці люди знають про гроші навіть більше, ніж ті, у кого вони є.

— Економіст? А хто такі економісти?

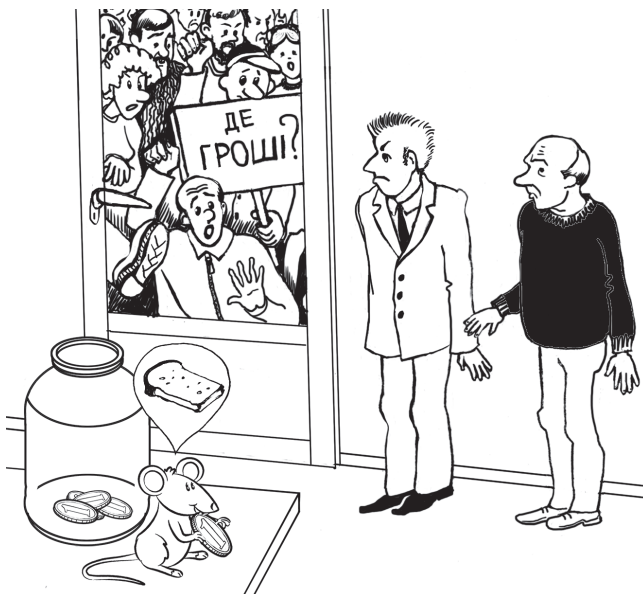
— Так відразу й не відповіси. Взагалі, це люди, що займаються економікою.

— Так, це багато що пояснює. Ціную ваш сарказм. І що ж таке економіка?

— Якщо я відповім, що це те, чим займаються економісти, вас це влаштує?

— Ні, не влаштує.

— Добре, тоді я розповім докладніше. Адже ми всі займаємось економікою, навіть якщо не усвідомлюємо цього.

ЯК ВИНИКЛА ЕКОНОМІКА? ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОГЛЯДІВ

Економіка не набагато молодша за людину розумну. Номо sapiens вийшов з печери, озирнувся і швидко усвідомив, що для комфортного життя мало забити мамонта. Його потрібно правильно розподілити між членами племені так, щоб зберегти стимули для майбутнього полювання, з'їсти не надто багато, щоб зберегти запас. Йому важливо показати, хто головний, кому перепаде найбільша і найсмачніша частина здобичі, зберегти кістки на будівництво хатини.

Що заважало — так це бажання отримати все й відразу, яке входило в суперечку з можливістю отримати більше потім. Короткострокові і довгострокові цілі всякчас суперечили одна одній.

Іноді справи йшли погано, тоді доводилося вигадувати нові способи збереження життя. Іноді — дуже добре, але тоді з подивом можна було виявити, що і вдалого періоду полювання було замало, хотілося все більше й більше, хотілося чогось нового.

«Ресурси обмежені, потреби безмежні», — прорече багато пізніше економіст. Як же нам оптимально розпорядитися ресурсами і максимально задовольнити потреби?

Ця задача без рішення вже тисячоліття турбує палкі голови.

Номо economicos став непомітною тінню homo sapiens, поступово поглинаючи його все більше і більше. Практично все, чим ми пишаємося як досягненнями цивілізації, можна назвати продуктом економіки, — палаци й парки, можливість зв'язатися з людиною через океан за частку секунди і можливість розплатитися банківською картою, літаки й автомобілі, космічний туризм і пакетики з чаєм (добре, чай можна замінити на відкриття файлів «кляцанням» по них).

Але повернімося до витоків економічної думки і спробуємо простежити за її еволюцією.

Аристотель і Платон висловилися, мабуть, про все, тому почнімо з них.

Аристотель розрізняв так звані економіку і хрематистику.

Економіка — цілеспрямована діяльність зі створення благ, необхідних для природних потреб людини.

Хрематистика — наука про збагачення, мистецтво накопичувати багатство (гроші і майно).

Такий поділ немов підкреслює бажаний аскетизм економіки — задовольнити лише природні потреби. Але ж ми пам'ятаємо, що потреби є безмежними. Спочатку ми говоримо: «Мені потрібна квартира й машина. І все. Більше нічого не треба». Якщо це з'явилося, то: «Все-таки квартира побільше. І дітей треба вивозити на природу. Ще замиський будиночок». Якщо і з цим склалося, то часто: «А ще яхта. Маленька». А потім велика, потім гелікоптер, палац, літак... Більшість все ж таки не має «стоп-крана бажань».

Тому поділ Аристотеля виявився умовним.

Тепер щодо Платона. Він вважав, що «люди від самого народження відрізняються одне від одного тим, хто з них має талант до тієї чи іншої справи». Коли так, то саме поділ праці є основою економічного процвітання. Гроші для Платона — лише засіб обміну, а не збагачення і накопичення, зайві гроші Платон пропонував вилучати. Накопичувати, вважав він, можна лише конкретні матеріальні речі.

Придивившись уважніше до ідей Платона та Аристотеля, побачимо, що вже тоді було присутнє питання, яке досі хвилює суспільство. Це співвідношення між свободою і справедливістю. З одного боку, давні філософи намагаються наділити людей свободою — в пошуку талантів, в успішній діяльності, з іншого — нібито ставлять бар'єри надмірному збагаченню, що само собою вже обмежує свободу. Дилему первинності свободи або справедливості не розв'язано й донині.

Меркантилізм

У чому секрет економічного успіху країни? Зверніться з цим питанням до громадянина на вулиці, і досить часто ви почуєте, що важливо експортувати (продавати за кордон) якомога більше, а ім-